

СТАТИСТИКА

УДК 311

Шестерняк М.М.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної експертизи
та аудиту бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет

Shesternyak Mariya,
Candidate of Sciences (Economics),
Senior Lecturer of the Department of
Economic Expertise and Business Audit,
Ternopil National Economic University

СТАТИСТИКА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ, СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Шестерняк М.М. Статистика в Україні: основні етапи розвитку, стан, тенденції та перспективи. У статті досліджено основні засади формування статистики. Розглянуто проблемні питання теорії та практики державної статистики. Розкрито сутність основних етапів розвитку статистики як науки від давніх часів до сучасного стану національної статистики. Виокремлено, охарактеризовано 8 основних стадій формування та розвитку статистики, таких як стародавні часи; епоха Відродження; I етап «Державознавство»; II етап «Політична арифметика»; III етап «Статистико-математичний»; IV етап «Радянська статистика»; V етап «Всеукраїнська статистика»; VI етап «Шлях до європейської інтеграції». З'ясовано, що в сучасний період розвиток національної статистики в Україні характеризується її докорінною перебудовою та поступовим впровадженням європейських стандартів. Визначено, що метою Стратегії розвитку державної статистики України є абсолютне задоволення інформаційних проблем суспільства та відповідність національної статистичної системи міжнародним стандартам.

Ключові слова: статистика, етапи розвитку статистики, європейська інтеграція, стратегія розвитку державної статистики, міжнародні стандарти статистики.

Шестерняк М.М. Статистика в Украине: основные этапы развития, состояние, тенденции и перспективы. В статье исследованы основные принципы формирования статистики. Рассмотрены проблемные вопросы теории и практики государственной статистики. Раскрыта сущность основных этапов развития статистики как науки от древних времен до современного состояния национальной статистики. Выделены, охарактеризованы 8 основных стадий формирования и развития статистики, таких как древние времена; эпоха Возрождения; I этап «Государствоведение»; II этап «Политическая арифметика»; III этап «Статистико-математический»; IV этап «Советская статистика»; V этап «Всеукраинская статистика»; VI этап «Путь к европейской интеграции». Выяснено, что в современный период развитие национальной статистики в Украине характеризуется ее коренной перестройкой и постепенным внедрением европейских стандартов. Определено, что целью Стратегии развития государственной статистики Украины является абсолютное удовлетворение информационных проблем общества и соответствие национальной статистической системы международным стандартам.

Ключевые слова: статистика, этапы развития статистики, европейская интеграция, стратегия развития государственной статистики, международные стандарты статистики.

Shesternyak Mariya. Statistics in Ukraine: main stages of development, status, trends and prospects. In the system of economic sciences, one of the fundamental is statistics. Statistics have a strong place in the training of economics professionals. Without the knowledge of statistics, it is impossible to be a highly skilled specialist in these fields. With the help of statistics, the user receives specific information and can give an objective assessment of the state of the economy and social sphere. Practice shows that one of the main tasks of the development of national statistics of Ukraine is to bring the methodology and practice of organizing statistical observation in accordance with international standards. Therefore, for scientists it is important to study the problematic issues of the theory and practice of statistics, which are essential for the functioning of our country and European integration. The basic principles of statistics formation are investigated in the article. The problems of the theory and practice

of state statistics are considered. The essence of the main stages of the development of statistics as a science from ancient times to the present state of national statistics is revealed. 8 main stages of statistics formation and development are distinguished and characterized, namely: Ancient times; The Renaissance; Stage I “State Studies”; Stage II “Political Arithmetic”; Stage III “Statistics and Mathematics”; Stage IV “Soviet Statistics”; Stage V “All-Ukrainian statistics”; Stage VI “The Road to European Integration”. It is established that the statistics give a clear and objective picture of the state of the economy and social sphere, satisfy the needs of the management system and other socio-economic actors in the quality and timely information. It is found that in the modern period the development of national statistics in Ukraine is characterized by its fundamental restructuring and gradual introduction of European standards. It is determined that the purpose of the Strategy for the development of national statistics of Ukraine is the absolute satisfaction of information problems of society and the compliance of the national statistical system with international standards. It is revealed that the rapid development of statistics at the international level poses requirements for the quality of personnel, so there is a need to carry out large-scale programs of de-qualification and training of European experience of specialists in the field of statistics. The proposed reforms and innovations for the development of the national statistics system of Ukraine are considered.

Key words: statistics, stages of statistics development, European integration, strategy for the development of national statistics, international statistics standards.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток сучасної економіки зумовлює ретельне вивчення кожної сфери. У системі економічних наук однією з фундаментальних є статистика. Знання статистики стає дедалі важливішим. Статистика посідає вагоме місце в підготовці фахівців у галузях економіки, бухгалтерського обліку, фінансів та банківської діяльності. Як свідчить практика, без знання статистики неможливо бути висококваліфікованим спеціалістом цих галузей. За допомогою статистичних відомостей користувач отримує конкретну інформацію й може надати об'єктивну оцінку стану економіки та соціальної сфери. Сучасні потреби системи управління вимагають оптимізації та реформування національної статистики, що не може залишатися поза увагою експертів. Одним з основних завдань розвитку державної статистики України є приведення методології та практики організації статистичного спостереження у відповідність до міжнародних стандартів, тому для науковців та фахівців важливим є дослідження проблемних питань теорії та практики статистики, які вкрай необхідні для функціонування нашої держави та європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опрацювавши чималу кількість наукових праць та економічних джерел, що розкривають основні засади формування статистики та проблемні питання державної статистики, ми переконалися у тому, що є потреба детального дослідження й вивчення статистики. Це пов'язане з тим, що питання європейської інтеграції, реформування та сталого розвитку системи державної статистики України є малодослідженими. Водночас зазначимо, що проблемам теорії статистики та її міжнародним стандартам присвячено багато наукових досліджень відомих учених та практиків, таких як В.Б. Захожай, В.С. Федорченко [1], Р.М. Моторин [2], А.З. Підгорний, О.Г. Милашко, О.П. Русев [3], О.М. Гай [4], О.Г. Осауленко [5], а також зарубіжних науковців, зокрема П. фон дер Ліппе [6], Г. Конрінга, Г. Ахенваля, В. Петті, А. Кетле. Незважаючи на значні здобутки у дослідженнях цих фахівців, актуальними залишаються питання, пов'язані з розкриттям сутності основних етапів розвитку статистики як науки від давніх часів до сучасного стану національної статистики, що вкрай необхідно для ефективного функціонування та розвитку економіки України.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є поглиблення теоретичних засад та популяризація економічних знань щодо статистики, а також інформування наукового середовища про сучасний стан національної статистики. Досягнення визначеної мети передбачає реалізацію поставлених автором завдань, таких як опрацювання економічної літератури, що висвітлює формування наукових засад статистики; розкриття сутності основних етапів розвитку статистики; пропозиція щодо виокремлення нових етапів розвитку статистики («Радянська статистика», «Всеукраїнська статистика», «Шлях до європейської інтеграції»); висвітлення мети та основних цілей Стратегії розвитку державної статистики України; дослідження сучасного стану національної статистики; визначення головного завдання розвитку національної статистики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одними з фундаментальних інформаційних ресурсів суспільства є статистичні відомості. Лише представлені у формі кількісних статистичних показників масові явища соціально-економічного життя стають точно визначеними, тобто статистично вираженими. Це дає змогу дізнатися реальну інформацію про їхній якісний зміст у конкретних умовах місця й часу. В сучасний період ефективність управління державою залежить від якості та кількості інформації, що характеризує стан і розвиток економіки країни та пов'язаних з нею соціальних процесів. Саме статистичні дані дають чітку й об'єктивну картину стану економіки та соціальної сфери, задовольняють потреби системи управління та інших соціально-економічних суб'єктів в якісній, повній, різноманітній та своєчасній інформації, зрештою, визначають місце та роль держави в міжнародних економічних відносинах [7, с. 111].

У довідковій літературі дефініцію «статистика» (англ. “statistic”, від лат. “status” – «стан») розглядають з трьох позицій: 1) кількісний облік чого-небудь; 2) наука, що вивчає кількісний аспект масових суспільних явищ і процесів у їх нерозривному зв'язку з якісним аспектом; 3) статистика математична, тобто розділ математики, що стосується математичних методів систематизації, оброблення та використання статистичних даних для наукових і практичних цілей [8, с. 576]. Окрім цього, статистику трактують як науку, що вивчає кількісну сторону масових явищ; кількісний облік

в економіці, суспільному житті, а також дані такого обліку [9, с. 625].

Важливим є розкриття сутності основних етапів розвитку статистики як науки від давніх часів до сучасного стану національної статистики, які виокремлено та охарактеризовано в табл. 1.

Як видно з табл. 1, автором виокремлено 8 основних стадій формування та розвитку статистики (від стародавніх часів до сучасного стану національної статистики). Так, стародавні часи та епоха Відродження – це дві початкові стадії, в яких, як свідчить історична довідка, доведено, що виникнення статистики пов'язане зі створенням держави та зростаючими

потребами людства. Пізніше накопичення масових даних привело до виникнення статистики як науки.

Наступними є загальновідомі три етапи розвитку статистики: I етап «Державознавство» («описовий» етап); II етап «Політична арифметика»; III етап «Статистико-математичний» (табл. 1). Саме ці етапи певною мірою висвітлено в економічних джерелах та наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, а також практиків. Упродовж цих трьох етапів простежено період від початку розвитку статистики як науки до виникнення національних статистичних служб.

Звернемо увагу на те, що, незважаючи на значні зміни, які принесло ХХ ст. (швидко індустріалізацію

Таблиця 1

Основні етапи розвитку статистики

Етап розвитку	Характеристика
Стародавні часи	Історична довідка свідчить про те, що ще у Давньому Римі (435 р. до н. е.) кожні п'ять років здійснювався перепис населення. В Давньому Китаї (2300 р. до н. е.) робили перепис не тільки жителів, але й земель, ремесел та торгівлі. В Давньому Єгипті (2200 р. до н. е.) було введено поточний облік населення. У Європі в кінці IX ст. проводилися перші облікові операції, такі як інвентаризація королівських маєтків, облік жителів, придатних до військової служби. Першими та основними обліково-статистичними джерелами на Русі були літописи, в яких вже у IX – XI ст. згадується про збирання різноманітної інформації (дані про виникнення й розвиток міських поселень, наявність у них храмів, монастирів, житлових будівель тощо). Отже, виникнення статистики пов'язане зі створенням держави та зростаючими потребами людства, адже для ефективного управління країною потрібно було знати чималу кількість показників, зокрема чисельність і склад населення, кількість земель, стан торгівлі.
Епоха Відродження	Історично зумовлений господарський облік виник і розвивався разом із господарською діяльністю. Так, у XV ст. з'являються перші друковані праці з правил ведення обліку, автором яких був францисканський монах і математик Лука Пачолі (1445–1517 рр.), відомий як засновник принципів сучасного бухгалтерського обліку. В епоху Відродження відбуваються зміни в розвитку обліку, адже виникає облік банкірів, торговців та ремісників. Накопичення масових даних, їх оброблення та узагальнення привели до виникнення багатьох фундаментальних наук (зокрема, математики та філософії), які у середині XVII ст. спричинили виникнення статистики як науки.
I етап «Державознавство» («описовий» етап)	Статистика як наука розпочинає свій розвиток на першому етапі, такому як державознавство, в Німеччині у другій половині XVII ст. Державознавство неодноразово називають описовою школою статистики, тому цей етап ще має назву описового. Його засновником вважають німецького вченого Германа Конрінга (1606–1681 рр.), який розробив систему опису державного устрою. Г. Корінг вважав, що статистика є наукою, завданням якої є систематизований опис державних пам'яток. Статистика розглядається як наука про соціальні, правові та господарські аспекти держави. Його послідовником є німецький науковець Готфрід Ахенваль (1719–1772 рр.), який використав цю систему як основу нової навчальної дисципліни, яку назвав статистикою. Як відомо, термін «статистика» походить від латинського слова “status”, що означає «стан явищ». Основним змістом цієї дисципліни було вивчення політичного стану держави, її адміністративного устрою, територіальних особливостей тощо.
II етап «Політична арифметика»	Другий етап (математичний напрям) виникає в Англії та отримує назву політичної арифметики. Звернемо увагу на те, що цей етап постає майже одночасно з першим етапом, але форми їх виникнення та зміст різняться. Засновником політичної арифметики вважають англійського статистика й економіста Вільяма Петті (1623–1687 рр.). Саме він уперше для аналізу й характеристики таких явищ, як виробництво, споживання, торгівля, застосував чисельний метод, використавши числові дані. Його праці є першими взірцями аналізу економічної ситуації за допомогою наявної статистичної інформації. У «Політичній арифметиці» він доводить, що невелика країна з нечисленним населенням з огляду на своє положення, торгівлю та політику може бути еквівалентна за багатством країні зі значно більшими територіями.
III етап «Статистико-математичний»	У XIX ст. суттєво зростає обсяг офіційної інформації, відповідно, кількісні характеристики поступово витісняють текстові описи. Подальший розвиток статистики потребує вдосконалення методів збирання, оброблення, узагальнення масових показників. З огляду на це наприкінці XIX ст. виникають національні статистичні служби, які періодично узагальнюють результати своєї роботи на міжнародних статистичних конгресах. Ініціатором таких конгресів стає відомий бельгійський вчений Адольф Кетле (1796–1874 рр.). Звернемо увагу на те, що саме А. Кетле вважають фундатором теорії статистики. Статистика разом з астрономією стає першою дисципліною, в якій міжнародна співпраця набуває організованої форми, оскільки необхідне порівняння інформації з інформацією, отриманою із-за кордону.

IV етап «Радянська статистика»	У радянські часи розвиток статистики характеризується перебудовою всієї системи статистичного обліку на основі його централізації в масштабах країни, створення державних статистичних установ у центрі й на місцях. Звернемо увагу на те, що у 1920 р. засноване Центральне Статистичне Управління України (ЦСУУ). Отже, виникає перший національний орган статистики, на який покладено функції спрямування, керування та здійснення статистичної діяльності на території країни. У 1930 р. у зв'язку з введенням п'ятирічок і посиленням централізації його функції перебрав Держплан СРСР. У 1941 р. ЦСУ СРСР відновлено, але воно підлягає Держплану. У 1948 р. ЦСУ вилучено з Держплану й підпорядковано безпосередньо Раді Міністрів СРСР. Відновлене ЦСУ підлягало ЦСУ СРСР і не залежало від уряду УРСР. Проте вже у 1960 р. ЦСУ стає союзно-республіканською установою при Раді Міністрів УРСР, що керує справою обліку й статистики на території України. У 1987 р. ЦСУ Української РСР перетворене на Державний комітет Української РСР по статистиці. Збирання, оброблення й аналізування статистичної інформації по всій країні здійснювалися за єдиним планом та єдиними принципами органами державної статистики на чолі із ЦСУ при Раді Міністрів СРСР. Головне завдання радянської статистики полягало у здобутті та своєчасному наданні державним органам достовірних даних про виконання державних планів та зростання показників галузей народного господарства.
V етап «Всеукраїнська статистика»	На початку 90-х рр. внаслідок перебудови в Радянському Союзі Україна зуміла утворити незалежну державу. 24 серпня 1991 р. проголошено Акт незалежності України. З огляду на це у 2001 р. здійснено перший Всеукраїнський перепис населення. Дані перепису були вкрай необхідними для прогнозування соціально-економічного розвитку країни та управління ним, реалізації демографічної політики, бюджетного планування та інших цілей. Чинним національним органом статистики стала Державна служба статистики України (Держстат України, колишній Державний комітет статистики України, Держкомстат України), що є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України.
VI етап «Шлях до європейської інтеграції» (сучасний стан національної статистики)	Як відомо, неодмінною умовою міжнародної інтеграції є ринкові реформи, які визначені Стратегією економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 рр. Водночас для сталого розвитку системи державної статистики України створюють спеціальну Стратегію розвитку державної статистики на період до 2008 р. Метою цієї стратегії є абсолютне задоволення інформаційних проблем суспільства та відповідність національної статистичної системи міжнародним стандартам. У 2015 р. схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», яка передбачає реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави, серед яких є програма «Реформа статистики». Отже, реформується Державна служба статистики України (скорочується штат, поетапно зменшується кількість обов'язкових статистичних звітів, які подають українські підприємства). Сьогодні актуальною є Програма розвитку державної статистики до 2023 р.

Джерело: складено автором на основі джерел [1; 2; 3; 4; 7; 10; 11; 13; 15]

промисловості, революції, падіння великих імперій, політичні потрясіння, утворення нових незалежних держав, війни, утворення УНР, а згодом СРСР, зрештою, проголошення незалежності України), ми пропонуємо виокремити IV етап «Радянська статистика» та V етап «Всеукраїнська статистика», які вважаємо основними й найбільш важливими у цей період (табл. 1).

Розвиток IV етапу «Радянської статистики» характеризується перебудовою всієї системи статистичного обліку на основі його централізації в масштабах країни, створення державних статистичних установ у центрі й на місцях. При цьому її головними завданнями є здобуття й своєчасне надання державним органам достовірних даних про виконання державних планів та зростання показників галузей народного господарства. V етап «Всеукраїнська статистика» охоплює період після набуття Україною статусу незалежності. Цей етап розкриває проведення першого Всеукраїнського перепису населення (2001 р.), метою якого є одержання об'єктивної інформації про докорінні зміни, які відбулися в соціально-економічному житті та устрої незалежної України, створення інформаційної бази демографічних та соціально-економічних даних щодо чисельності населення, його національного, мовного, сімейного складу, розподілу за віком, статтю, грома-

дянством, рівнем освіти, джерел засобів існування, професійної приналежності, становища у занятті, міграційної активності тощо.

На наш погляд, сучасний стан національної статистики визначає VI етап «Шлях до європейської інтеграції» (табл. 1). Дослідження показують, що VI етап зумовлений інтеграцією країн Європи, концентрацією світового капіталу, безперервним процесом уніфікації міжнародних стандартів, ринковими реформами, Стратегією економічного та соціального розвитку України, Стратегією розвитку державної статистики, зокрема Програмою «Реформа статистики».

Таким чином, як видно з табл. 1, автором запропоновано виокремити нові три етапи розвитку національної статистики, а саме IV етап «Радянська статистика», V етап «Всеукраїнська статистика», VI етап «Шлях до європейської інтеграції».

Постійні економічні реформи в Україні, що гостро зачіпають інтереси всіх людей, привертають увагу саме до статистики, оскільки одними з її основних завдань є оптимізація звітності, зведення об'єму інформації до сучасних потреб системи управління. Статистика є основою прийняття важливих рішень на різних рівнях економічної системи країни. Нині забезпечення надійності та достовірності статистичної інформації є мож-

ливим через підвищення наукового рівня статистичної методології, наближення її до методології та стандартів світової статистичної практики, вдосконалення системи показників, прийомів та методів збирання, оброблення, зберігання й аналізування статистичних відомостей [7, с. 111].

Статистична інформація щодо економічного та соціального становища України на національному й регіональному рівнях необхідна для формування громадянського суспільства, забезпечення можливості участі широких верств населення в обговоренні актуальних питань сьогодення та завдань щодо майбутнього розвитку країни, подальшої демократизації державного управління та прийняття виважених раціональних рішень у соціальній сфері та бізнес-секторі економіки, що є необхідною передумовою міжнародної інтеграції [4, с. 96].

Звернемо увагу на те, що необхідною умовою міжнародної інтеграції стають запропоновані ринкові реформи, визначені Стратегією економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 рр. [10]. Відповідно, для сталого розвитку системи державної статистики України створюють спеціальну Стратегію розвитку державної статистики на період до 2008 р. [11]. Метою цієї Стратегії є абсолютне задоволення інформаційних проблем суспільства та відповідність національної статистичної системи міжнародним стандартам. До основних цілей стратегії належать удосконалення взаємодії органів державної статистики з користувачами статистичної інформації шляхом підвищення рівня доступності та зрозумілості статистичних даних і методології їх складання; встановлення партнерських взаємовідносин органів державної статистики з респондентами, підвищення їх довіри, заохочення до участі у державних статистичних спостереженнях, а також чимале залучення адміністративних та інших даних під час проведення державних статистичних спостережень; координація дій органів, уповноважених на здійснення державної статистичної діяльності, вдосконалення взаємодії їх інформаційних систем та методів зіставлення й узгодження статистичних даних, отриманих з різних джерел, а також забезпечення універсального використання класифікацій, реєстрів та баз даних в рамках державної статистики; адаптація нормативно-правової бази у галузі статистики до вимог ЄС та розвиток статистичної інфраструктури; модернізація інформаційних та комунікаційних технологій збирання, оброблення, збереження та поширення статистичних даних, розвиток програмно-технічної інфраструктури інформаційної системи органів державної статистики; вдосконалення організаційної структури й системи управління органів державної статистики [12].

Звернемо увагу на те, що стрімкий розвиток статистики на міжнародному рівні висуває вимоги до якості кадрів. Через те, що багато вітчизняних фахівців у цій галузі навчалися ще за старими методиками, є прогалини у знанні мов Ради Європи, без яких неможливо вивчати передовий досвід країн-партнерів у розвитку статистики. Як наслідок, виникає необхідність виконання масштабних програм перекваліфікації та навчання європейського досвіду фахівців у сфері статистики.

Стратегія розвитку державної статистики України обумовлює необхідність продовження реформ у статистичній системі, підвищення якості оцінювання розвитку економіки та соціальної сфери, повного задоволення інформаційних потреб суспільства, реалізації євроінтеграційного розвитку. Реформування системи державної статистики відповідно до нормативних документів ЄС та міжнародних стандартів є надзвичайно важливим та актуальним завданням. Так, створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС сприяє поступовій інтеграції економіки України до внутрішнього ринку ЄС та її виходу на провідні позиції світу [7, с. 112].

Як відомо, офіційне відкриття переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС відбулось 18 лютого 2008 р. у м. Києві під головуванням Президента України та Комісара Європейської Комісії з питань торгівлі. За кілька років, а саме 19 липня 2012 р., у м. Брюсселі відбулось парафування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо положень зі створення зони вільної торгівлі [13]. Таким чином, завершився переговорний процес, який тривав більше чотирьох років.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося в два етапи. 21 березня 2014 р. під час позачергового саміту «Україна – ЄС» було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт саміту. 27 червня 2014 р. під час засідання Ради ЄС було підписано економічну частину Угоди. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС [14].

Водночас реформи в Україні не припиняються. Так, Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 схвалена Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», яка передбачає реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави [15]. Серед них є програма «Реформа статистики».

У листопаді 2015 р. Кабінет Міністрів України схвалив та запропонував Верховній Раді законопроект, що реформує Державну службу статистики України. Затверджений проект передбачає скорочення штату Державної служби статистики на 20% та поетапне зменшення кількості обов'язкових статистичних звітів, які подають українські підприємства [16]. Як відомо, Державна служба статистики України є уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики. Серед завдань відомства слід назвати затвердження статистичної методології та звітно-статистичної інформації, формування інформаційної бази для прогнозування та аналізування тенденцій соціально-економічного розвитку, складання національних рахунків.

Згідно з даними Державної служби статистики України [13] у 2018 р. проведено 104 державних статистичних спостереження, за результатами яких органи державної статистики підготували 530 статистичних збірників, 5 412 статистичних бюлетенів, 1 115 доповідей, 7 527 експрес-випусків та іншу статистичну інформацію щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах. При цьому органи державної статистики діють за національними принципами діяльності, гармонізованими з Кодексом діяльності європейської статистики.

Проведені нами розвідки показують, що запропоновані реформи та нововведення отримали як схвалення, так і критичну оцінку ініціатив та викликали жваві дискусії в наукових та експертних колах. Водночас комплексне реформування національної системи органів державної статистики та її адаптація до статистичних стандартів ЄС є головними завданнями розвитку статистики в Україні.

Сьогодні актуальною є Програма розвитку державної статистики до 2023 р., розроблена відповідно до вимог статті 15 Закону України «Про державну статистику» [13]. Ця Програма визначає стратегічні напрями та перспективні завдання, спрямовані на забезпечення постійного підвищення якості статистичної інформації, містить очікувані результати їх реалізації, є шостою довгостроковою програмою з часу набуття Україною незалежності.

Щоби забезпечити довіру до офіційної статистики України, потрібно на належному рівні надавати широкому колу користувачів актуальну, достовірну, об'єктивну, якісну та оперативну інформацію про стан економіки та соціальної сфери. Також необхідно мати розвинену інформаційно-обчислювальну систему, використовувати не тільки відомі у світі та добре відпрацьовані комп'ютерні системи ("SAS", "SPSS", "Statistica", "Statgraphics (STSC)" тощо) та веб-інструменти ("Many Eyes", "Visualizing.org", "ChartsBin", "Google Chart Tools" тощо), але й новітні технічні та програмні засоби, сучасні інформаційні й комунікаційні технології та методи оброблення, що дасть змогу підвищити ефективність та якість автоматизованого оброблення статистичної інформації [7, с. 114].

Державна служба статистики України запроваджує роботу нового сервісу для електронного звітування, а саме безкоштовне програмне забезпечення «Кабінет респондента», доступ до якого відкрито з 1 лютого 2019 р. [13]. Це дає змогу респондентам в онлайн-режимі звітувати за формами державної статистичної звітності. Користувачам для реєстрації та роботи в цьому сервісі необхідно мати електронний підпис із двома сертифікатами, а саме для підписання та шифрування.

Проведені автором наукові розвідки спричинили розуміння того, що саме реформування є найбільш актуальним трендом державної політики України в усіх соціально-економічних сферах [7, с. 114]. При цьому статистичні дослідження тих чи інших соціально-економічних процесів та явищ мають проводитися за єдиною узгодженою світовою методологією, тому основним завданням розвитку національної статистики є приведення її методології та практики організації статистичного спостереження у відповідність до міжнародних стандартів.

Як відомо, розбіжності між системами обліку й статистики, що використовуються в окремих країнах світу, створюють труднощі для розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країн та їх співпраці з міжнародними організаціями, інтеграції в міжнародне співробітництво. Міжнародні стандарти у статистиці – це

комплекс рекомендацій провідних міжнародних організацій в галузі статистики, що забезпечують методологію їхнього системного опису в умовах ринкової економіки. Україна поступово впроваджує в повсякденну практику програми вдосконалення вітчизняної статистики, щоби посилити необхідність апроксимації діючої статистичної методології до міжнародних стандартів. Головне завдання цих міжнародних стандартів полягає у забезпеченні однакової побудови національних систем статистичної інформації, зіставленні показників за їх змістом та методологією розрахунку, сприяння порівняльному аналізу розвитку країн у зіставленні з регіональними та світовими явищами, тому так важливо дотримуватися цих міжнародних стандартів під час публікації даних у статистичних щорічниках, довідниках, бюлетенях, аналітичних доповідях тощо.

Як показує практика, розвиток національної статистики характеризується її докорінною перебудовою. Україна поступово впроваджує європейські стандарти життя, прагне максимально вдосконалити оброблення інформації, впроваджує сучасні статистичні методи аналізу, створює автоматизовані банки даних, щоби досягнути поставленої мети та вийти на провідні позиції світу.

Висновки. Отже, на основі проведених досліджень основних етапів розвитку статистики та аналізу сучасного стану національної статистики можна зробити такі висновки.

1) Результати проведених досліджень дають підставу виокремити 8 основних стадій формування та розвитку національної статистики, таких як стародавні часи; епоха Відродження; I етап «Державознавство»; II етап «Політична арифметика»; III етап «Статистико-математичний»; IV етап «Радянська статистика»; V етап «Всеукраїнська статистика»; VI етап «Шлях до європейської інтеграції».

2) В сучасних умовах господарювання розвиток національної статистики характеризується її докорінною перебудовою та поступовим впровадженням європейських стандартів. Шляхами розвитку національної статистики передусім є модернізація державної статистики, що передбачає такі основні завдання, як імплементація міжнародних стандартів; перехід до процесно орієнтованої системи створення статистичної інформації та використання новітніх інформаційних технологій.

3) Існує потреба у суттєвих змінах щодо створення статистичної інформації, її методологічного забезпечення та організації. Це пов'язане насамперед із тим, що Україна підписала Угоду про асоціацію, якою зобов'язалася привести державну статистику до вимог та стандартів ЄС.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з формуванням рекомендацій методичного характеру щодо приведення національних статистичних досліджень соціально-економічних процесів та явищ у відповідність до єдиної узгодженої світової методології, що дасть змогу на практиці посилити апроксимацію чинної статистичної методології до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Захожай В.Б., Федорченко В.С. Теорія статистики : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2006. 264 с.
2. Моторин Р.М. Міжнародна економічна статистика : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 324 с.
3. Підгорний А.З., Милашко О.Г., Русєва О.П. Міжнародна статистика : навчальний посібник. Одеса : ОНЕУ, рота-принт, 2012. 162 с.
4. Гай О.М. Окремі аспекти розвитку національної статистики на сучасному етапі. 2008. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2459/1/16.pdf>-2008 (дата звернення: 04.02.2019).
5. Осауленко О.Г. Офіційна статистика в системі національної інформаційної безпеки : монографія. Київ : Август Трейд, 2017. 295 с.
6. Липше П. фон дер. Экономическая статистика. Штудгарт ; Йена, 1995. 629 с.
7. Шестерняк М.М. Сучасні тенденції розвитку національної статистики. *Інноваційні економічні механізми для розвитку підприємств, регіонів, країн* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 15–16 лютого 2019 р. Київ : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С. 111–115.
8. Шевченко Л.І. та ін. Новий словник іншомовних слів: близько 40 000 слів і словосполучень. Київ : АРІЙ, 2008. 672 с.
9. Радченко І.О. та ін. Новий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. І.О. Радченко, О.М. Орлова. Київ : ПП В.М. Голяка, 2010. 768 с.
10. Стратегія економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 рр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493%D0%B0/2004> (дата звернення: 06.07.2019).
11. Про затвердження Стратегії розвитку державної статистики на період до 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910-2004-%D0%BF> (дата звернення: 06.07.2019).
12. Поліщук І.Р. Основні етапи розвитку статистики. 2017. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/26-2.pdf>-2017 (дата звернення: 22.02.2019).
13. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 07.07.2019).
14. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page (дата звернення: 07.07.2019).
15. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 23.07.2019).
16. Уряд затвердив проект реформування Держстату. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news> (дата звернення: 25.07.2019).
17. Сидорова А.В. Экономико-статистические методы в управлении сферой услуг : монография. Донецк : ДонДУ, 2002. 239 с.
18. Омеляненко В.А. Використання інноваційних технологій в процесі вивчення економіко-статистичних дисциплін. *Траектория науки*. 2017. Т. 3. № 1. С. 2.1–2.11.
19. Осауленко О.Г. Триває процес підвищення довіри до української статистики у світі. *Стратегія розвитку статистики*. URL: <http://ukrstat.gov.ua/druk/coment/Intervu/Intervu051213.htm> (дата звернення: 06.08.2019).

References:

1. Zakhzhai V.B., Fedorchenko V.S. (2006) Teoriia statystyky : navchalnyi posibnyk [Statistics Theory : Educ. tool for students higher teach closed]. Kiev : MAUP.
2. Motoryn R.M. (2004) Mizhnarodna ekonomichna statystyka : pidruchnyk [International economic statistics : a textbook]. Kiev : KNEU.
3. Pidhornyi A.Z., Mylashko O.H., Rusieva O.P. (2012) Mizhnarodna statystyka : navchalnyi posibnyk [International statistics : a textbook]. Odessa : KNEU.
4. Hai O.M. (2008) Okremi aspekty rozvytku natsionalnoi statystyky na suchasnomu etapi [Some aspects of the development of national statistics at the present stage]. Available at: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2459/1/16.pdf> (accessed: 04 February 2019).
5. Osaulenko O.H. (2017) Ofitsiina statystyka v systemi natsionalnoi informatsiinoi bezpeky : monohrafiia [Official statistics in the national information security system : monograph]. Kiev : August Trade.
6. Lyppe P. fon der. (1995) Ekonomycheskaia statystyka [Economic statistics]. Stuttgart ; Jena.
7. Shesternyak M.M. (2019) Suchasni tendentsii rozvytku natsionalnoi statystyky [Modern trends in the development of national statistics]. Proceedings of the Innovative economic mechanisms for the development of enterprises, regions, countries : materials international. Research Practice Conf. (Kyiv, February 15–16, 2019), Kyiv : Taurida National University Vernadsky V.I., pp. 111–115.
8. Novyi slovnyk inshomovnykh sliv: blyzko 40 000 slov i slovospoluchen (2008) [New dictionary of foreign words: about 40000 words and word combinations] (in order. Shevchenko L.I.), Kiev : ARIY, p. 576.
9. Novyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy (2010) [New interpretative dictionary of modern Ukrainian], (compiled by Radchenko I.O., Orlova O.M.), Kiev : PE Golyaka V.M., p. 625.
10. Stratehiia ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku Ukrainy “Shliakhom yevropeiskoi intehtratsii” na 2004–2015 rr. [The Strategy of Economic and Social Development of Ukraine “Towards European Integration” for 2004–2015]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493%D0%B0/2004> (accessed: 06 July 2019).
11. Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku derzhavnoi statystyky na period do 2008 r. [On approval of the Strategy for the development of national statistics for the period up to 2008]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910-2004-%D0%BF> (2008) (accessed: 07 July 2019).
12. Polishchuk I.R. (2017) Osnovni etapy rozvytku statystyky [Main stages of statistics development]. Available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/26-2.pdf>-2017 (accessed: 22 February 2019).
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [The State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 07 July 2019).

14. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]. – Available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page (accessed: 07 July 2019).
15. Pro Stratehiiu staloho rozvytku “Ukraina – 2020”. [On Ukraine 2020 Strategy for Sustainable Development]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (accessed: 23 July 2019).
16. Uriad zatverdyl proekt reformuvannia Derzhstatu [Government approves draft reform of State Statistics Committee]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/en/news> (accessed: 25 July 2019).
17. Sydorova A.V. (2002) Ekonomyko-statystycheskye metody v upravleny sferi usluh : monohrafiya [Economic and statistical methods in service management : monograph]. Donetsk : DonSU.
18. Omelianenko V.A. (2017) Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii v protsesi vyvchennia ekonomiko-statystychnykh dystsyplin [The use of innovative technologies in the study of economic and statistical disciplines]. The trajectory of science. *International electronic scientific journal*, vol. 3, no. 1, pp. 2.1–2.11.
19. Osaulenko O.H. (2013) Tryvaie protses pidvyshchennia doviry do ukrainskoi statystyky u sviti. Stratehiia rozvytku statystyky. [The process of increasing confidence in Ukrainian statistics in the world (Strategy for the development of statistics)]. Available at: <http://ukrstat.gov.ua/druk/coment/Intervu/Intervu051213.htm> (accessed: 06 August 2019).

Науково-виробничий журнал

БІЗНЕС-НАВІГАТОР

Випуск 4 (53) 2019

Коректура • *Наталья Пирогівська*

Комп'ютерна верстка • *Вікторія Удовиченко*

Засновник і видавець:

Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний університет бізнесу і права».
Адреса редакції: 73039, Україна місто Херсон, вулиця 49 Гвардійської Дивізії 37-А
E-mail редакції: editor@business-navigator.ks.ua; Web site: www.business-navigator.ks.ua

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 18,37

Підписано до друку: 31.08.2019 р. Замов. № 1019/209. Наклад 100 прим.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»

E-mail: mailbox@helvetica.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6424 від 04.10.2018 р.